

frag. de peu de copa o bé imitació Campaniana B F. Lamb. 3 en pasta sandvitx.

* Grisa emporitana: 6 frags. informes de grisa emporitana o d'aquesta tradició.

* Parets fines: 1 frag. F. V. 31; 2 frags. indeterminables.

* Comuna romana: documentades formes V. 1 i V.7 (morter).

* Àmfora ibèrica: 1 frag. de vora i nansa d'àmfora ibèrica; 1 frag. de nansa d'àmfora ibèrica però de pasta grollera, com de ceràmica de cuina (potser ibèrica de tècnica indígena tardana).

* 2 frags. d'àmfora romana.

Altres materials:

* Tres fragments de pintura mural vermella i blanca.

* 1 frag. olleta de vidre blanc.

* 7 frags d'*imbrices*.

El material aparegut a la part alta del jaciment (hàbitat) no ha estat conservat. Se sap tan sols que va trobar-s'hi 47 fragments de ceràmica d'us comú, 7 frags. d'olla feta a mà, 5 frags. de sigil.lata amb relleus, 2 frags. de sigil.lata llisos, i 2 frags. de Campaniana (PREVOSTI 1981a p. 141).

FASES-CRONOLOGIA: Sembla que el material dels dos punts pot ser aproximadament contemporani, encara que no tenim prou dades per assegurar-ho. El material de la zona de necròpolis, més fiable, ens situa en un moment inicial del jaciment dins els primers anys del s. I a.C. (Campaniana B, àmfora ibèrica -amb possible producció tardana-, i, sobretot, les imitacions de Campaniana B del tipus de Can Madà). El moment final, de nou ens ve marcat per la Clara A.

ACTUACIONS REALITZADES: Troballes fortuïtes. Recollida de materials provinents de les remocions.

BIBLIOGRAFIA: PREVOSTI 1981a, BURJACHS ET ALII 1987.

OBSERVACIONS: Es tracta d'un sol jaciment, donada la proximitat de les troballes.

VALORACIO: Jaciment amb un moment republicà clar, amb associació de materials romans (pocs, però), amb materials clarament indígenes o de la seva tradició (àmfora, productes tardans, imitacions de Campaniana B, ibèrica a mà, etc..). Les sepultures conegudes de la necròpolis (en caixa de pedra, d'un tipus bastant groller) no són massa freqüents, i podrien semblar d'un moment tardà. No tenim documentat, però, material Baix Imperial, la qual cosa planteja la hipòtesi que aquestes sepultures en caixa de pedra fossin antigues, associades al material republicà. No sembla, però, un ritual massa adient amb el moment republicà, ni indígena ni romà.

*****

Nº ORDRE: 9.4

NOM JACIMENT: Turó Rumpons.

MUNICIPI: Vilassar de Dalt (Mapa nº 4).

SITUACIO: Al costat del dolmen de la Roca d'En Toni, en un petit turó. 426-437 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: El jaciment era considerat un poblat ibèric. Fou en part excavat als anys 50 pel Sr. Ventura, que localitzà diverses parets i una vivenda amb ceràmica, que interpretà com a ibèrica. Fins i tot posteriorment M. Ribas considerà que es conservaven restes de la muralla (PREVOSTI 1981a p. 144).

El 1982, però, Araceli Martín excavà el jaciment, identificant les restes d'un mas medieval, un *manso*, datable en el s.X-XII. No aparegué res ibèric.

DESCRIPCIO MATERIALS: A part dels materials medievals, aparegué un lot de materials d'època romana, que cal considerar com a marginals. Es material sorgit en els nivells medievals, reompliments etc., i aparegué molt trinxat: 1 frag. de Campaniana A; restes de tègula romana, una moneda romana del s. II d.C.

FASES-CRONOLOGIA: Medieval. S. X-XII.

ACTUACIONS REALITZADES: Excavació del Sr. Ventura als anys 50. Excavació d'Araceli Martín el 1982.

BIBLIOGRAFIA: PREVOSTI 1981a, MARTIN 1982, MALUQUER ET ALII 1986, SANMARTI 1986, BURJACHS ET ALII 1987.

OBSERVACIONS: Es possible que l'excavació del Sr. Ventura dels anys 50 localitzés ja el mas medieval. El problema és que en els anys 50, i a un nivell d'aficionats, no era clara la diferència entre ceràmiques comunes medievals i ibèriques. La ceràmica medieval devia passar per ibèrica, i l'estructura del mas com a habitació d'un poblat. L'efecte de bola de neu va fer el reste. Es interessant també destacar que al peu d'aquest turó és on foren trobades les set tombes Alt-Medievals de la Roca d'en Toni.

VALORACIO: El jaciment, com a assentament Alt-medieval, no és objecte del nostre estudi. Ara bé, al haver estat considerat un possible poblat ibèric, és necessari destacar que no hi ha dades per afirmar-ho. La troballa de materials romans en els nivells medievals, porta a pensar en l'existència d'un nucli

romà (o potser de l'ibèric final) no massa lluny d'aquest jaciment.

*****

Nº ORDRE: 9.5

NOM JACIMENT: La Fornaca.

MUNICIPI: Vilassar de Dalt (Mapa nº 4).

SITUACIO: Paratge de "la Fornaca", en el camí de Mataró.
100 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: Forn, probablement romà, excavat pel Sr. Ventura als anys 50. Cap els anys 80 fou reexcavat pels membres del Museu de Vilassar. Sembla tractar-se d'un forn d'una cambra amb columna central, però que no es correspon amb el que descriu Prevosti (format per cinc cambres de cocció formant un cercle (PREVOSTI 1981a p. 136)), més gran que aquest.

- A l'altre costat del camí de Mataró, en un forat fet per afeccionats, eren visibles les restes d'un mur i un paviment que se li entregava, amb un nivell de cendres de 15-20 cm. En aquest lloc fou recuperat un peu de Campaniana A (pàtera) i altres fragments ceràmics (LEPP 1986a).

FASES-CRONOLOGIA: No tenim prou elements per donar una cronologia. L'estructura del mur i el paviment podria ser d'època republicana, però és difícil d'afirmar al no coneixer tot el material. El forn no té elements arqueològics datables.

ACTUACIONS REALITZADES: Excavació del forn antiga, del Sr. Ventura, als anys 50. El 1980 es reexcava i fotografia. El 1985-86 Astrid Lepp excava el camí de Mataró (d'època medieval i moderna), documentant les estructures aparegudes a l'altre costat del camí (no excavades).

BIBLIOGRAFIA: PREVOSTI 1981a, LEPP 1986a, BURJACHS ET ALII 1987.

OBSERVACIONS: -

VALORACIO: Assentament romà, potser amb un nivell republicà, però del que practicament no coneixem res.

*****

Nº ORDRE: 9.6

NOM JACIMENT: El Sant Crist de Vilassar.

MUNICIPI: Vilassar de Dalt (Mapa nº 4).

SITUACIO: En el lloc anomenat "el Sant Crist", prop del Moli. A la dreta de la riera de Salvat i al costat mateix del Camí del Mig. 55 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: Segons RIBAS (1952 nº 19), en aquest lloc s'hi troba una vil·la romana amb sepultures d'incineració al seu entorn i sitges d'enterrament.

DESCRIPCIO MATERIALS: En una nota de l'arxiu Ribas s'indica la presència de diverses troballes escampades de ceràmica romana ordinària, àmfores, *dolia*, i enterraments de tègula. També algun tros de paviment de picadís i un enterrament amb una urna cinerària feta a mà (PREVOSTI 1981a p. 133).

FASES-CRONOLOGIA: No coneixem el material ceràmic aparegut que ens permeti apuntar una datació. De tota manera la referència a "Sitges d'enterrament" i a l'urna cinerària feta a mà, ens fa pensar en una cronologia alta, amb presència del món indígena.

ACTUACIONS REALITZADES: Troballes superficials.

BIBLIOGRAFIA: RIBAS 1952, PREVOSTI 1981a, BURJACHS ET ALII 1987.

OBSERVACIONS: -

VALORACIO: Podria tractar-se d'un nou hàbitat (encara que sols hi ha referències clares referents a una necròpolis), que testimonia la continuïtat de les tradicions indígenes (enterraments), ara ja sota uns nous models d'explotació. En un segon moment, l'evolució del ritus funerari (enterraments en tègula) mostraria la continuïtat del nucli, ja sota formes típicament romanes. Cal dir, però, que sols podem parlar a un nivell hipotètic, donada la precarietat de l'evidència arqueològica.

*****

Nº ORDRE: 9.7

NOM JACIMENT: Can Torradeta (la gran Vilassa - Can Llimona).

MUNICIPI: Vilassar de Dalt (Mapa nº 4).

SITUACIO: Al Sud del poble, en els camps de Can Torradeta i Can Llimona. El lloc s'anomena "la gran Vilassa". Es una àrea considerable, al Nord de l'actual A-19. Vessant dret i esquerra de la riera de Salvat. 60-85 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: Es tracta d'una zona amb abundants troballes, el que ha provocat certes confusions i problemes d'interpretació.

- El 1949 es localitzà en aquesta zona una àrea de necròpolis. Posteriorment els membres del Museu de Vilassar localitzaren un conjunt de més de 14 habitacions, molt grans (6 x 7 m.), juntament amb ceràmiques Campanianes i Sigil.lates. A l'altre costat de la riera (Can Llimona) en trobaren 6 més, en un indret amb material superficial d'època romana (PREVOSTI 1981a p. 134).

- RIBAS (1952 n° 29 ap. 145) cita les restes d'una vil.la romana -que es correspón amb aquest jaciment-, on troba restes de parets, amb algun material: hi cita ceràmica ibèrica i Campaniana (14 petits trossos de pàteres de Campaniana i un de copó), i 5 frags. de sigil.lata.

- En el curs d'elaboració de la carta arqueològica (BURJACHS ET ALII 1987), el Sr. Pau Ubach va informar als arqueòlegs que va ser en els camps sobre el camí que va a Can Torradeta on s'hi varen trobar moltes sepultures, però que el lloc d'habitació estaria més al Sud, en una vinya sota el camí. Es aquí on aparegueren les habitacions.

- Posteriorment A. Lepp i membres del Museu de Vilassar practicaren a la zona unes prospeccions, localitzant diversos murs (dels quals es veia una sola filera de pedres), fragments de *signinum*, restes de mosaic (tessel.las de marbre), bases de *dolia*, tot a poca profunditat (LEPP 1986b). Es de destacar que les bases de *dolia* eren col.locades ordenadament, el que fa pensar en un possible camp de dòlies per enmagatzemar.

- A uns 150 metres a l'Oest de les troballes de Can Alsina (n° 9.8), i dins el sector del que ja s'anomena "La Torradeta" (es tracta amb tota probabilitat del mateix indret prospectat per A. Lepp), s'ha localitzat material en superfície (forta presència de tègula, ímbrex i àmfora laietana), entorn les restes constructives d'una paret, en molt mal estat i sens dubte parcialment excavada (COLL 1990b). Els materials recuperats foren (COLL 1990b):

Ceràmica Fina:

* TS. Clara A2: 2 frags.

Ceràmica comuna:

* Comuna ibèrica: 4 frags. informes.

* Comuna romana: 1 frag. de paret i arrencament de nansa de cinta de gran vas. Pasta laietana.

* Amfora ibèrica: 1 frag. informe.

* Amfora púnica: 1 frag. informe eivissenc.

* Amfora romana: 1 frag. de llavi, Dressel 2/4 local.

Altres materials:

* Fragment de paviment d'opus signinum. La ceràmica trinxada que el compona és tota ibèrica, amb colors

que varien del taronja al gris. També hi ha els de pasta sandvitx.

DESCRIPCIÓ MATERIALS: A part de la referència general a les ceràmiques Campanianes i Sigil.lates aparegudes, i la referència de Ribas a la ceràmica ibèrica i Campaniana, coneixem el material trobat en les prospeccions de Astrid Lepp (1986b): Ceràmica Campaniana (no especifica de quin tipus), T.S. Aretina, T.S. Hispànica, T.S. Clara, Parets fines de decoració espinada, àmfora Itàlica i vidre romà. El material trobat per R. Coll confirma aproximadament les mateixes dades. D'entre aquest material, però, cal destacar la presència d'un paviment de *signinum* realitzat amb ceràmica ibèrica piconada. Aquest pot ser un magnífic exemple de l'aculturació soferta pels indígenes del lloc, o, com a mínim, un bon exemple de la coexistència de formes noves amb elements antics, demostrant que no hi ha substitució automàtica d'unes formes per unes altres, sinó una progressiva adaptació.

Per tant, en resum, podem dir que tenim un conjunt ceràmic ja trobat en altres llocs de material ibèric i republicà (amb Campanianes, àmfora i comuna ibèrica, àmfora Itàlica i púnica) i material Alt-Imperial.

FASES-CRONOLOGIA: El moment inicial ens vindria marcat per les Campanianes, l'àmfora Itàlica i la ceràmica ibèrica. L'evolució cronològica posterior del jaciment reflecteix una llarga pervivència.

ACTUACIONS REALITZADES: Treballer superficials antigues. La necròpolis de Can Torradeta fou localitzada i destruïda al fer unes obres. A partir de l'any 1985 es realitzen prospeccions per A. Lepp. El 1990 el lloc fou de nou prospectat per membres de l'A.E.C.C. de Premià.

BIBLIOGRAFIA: RIBAS 1952, PREVOSTI 1981a, LEPP 1986b, BURJACHS ET ALII 1987, COLL 1990b.

OBSERVACIONS: Aquest jaciment de Can Torradeta (que engloba l'àrea de Can Llimona, etc..) està lligat molt probablement a d'altres, situats a la zona. Es per exemple el cas de Can Miqueló (nº 9.1), i també el cas de "la Fornaca" (nº. 9.5), el que podria correspondre a un conjunt d'estructures amb una certa unitat (*vicus?*). També a prop d'aquí hi ha la notícia de l'existència d'un petit forn (PREVOSTI 1981a p.137), que no s'ha excavat mai, i que podria ser romà. Cal destacar que PREVOSTI (1981a) diferencia dos jaciments (nº 133 i 145) d'una mateixa informació de RIBAS (1952, nº 29).

Aquest jaciment està relacionat molt estretament, sobretot, amb el recentment localitzat de "Can Alsina" (nº 9.8).

VALORACIO: Es un ampli conjunt de troballes, de difícil avaluació, però que indiquen sens dubte un poblament en època romana, probablement ja en el moment republicà o ibèric final. Tot i la fragmentària informació que tenim, és de destacar la presència de material ibèric, així com l'amplia distribució de les troballes. La troballa d'un conjunt de materials republicans bastant homogeni, i sobretot la troballa d'un fragment de paviment del tipus *signinum* realitzat amb bocins de ceràmica ibèrica, indica ben clarament la pervivència de les produccions indígenes, i els inicis d'aculturació d'aquests habitants.

*****

Nº ORDRE: 9.8

NOM JACIMENT: Can Alsina.

MUNICIPI: Vilassar de Dalt (Mapa nº 4).

SITUACIO: A l'Est de l'urbanització "les Oliveres", a uns 100 m. al Nord de l'A-19, i a prop de la Riera de Vilassar. 60 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: No s'han localitzat estructures. El material superficial (aparegut en una zona on s'han efectuat rebaixos moderns) ocupen l'àrea de Can Alsina però també un sector més al Nord, prop dels terrenys de Can Torradeta (jaciment nº 9.7) (COLL 1990b)

DESCRIPCIO MATERIALS: Els materials apareguts a Can Alsina són els següents (COLL 1990b):

Ceràmica comuna:

* Comuna ibèrica: 1 frag. vas de pasta sandvitx; 1 frag. gran gerra; 1 frag. fitxa discoïdal; 83 frags. informes.

* Ibèrica a mà: 1 frag. vora exvasada; 1 frag. plat; 2 frags. tapadora; 2 frags. olles; 5 frags. de fons de vasos; 2 frags. de peces discoïdals; 47 frags. informes.

* Grisa emporitana: 2 frags. gerreta bitroncocònica.

* Grisa ibèrica: 4 frags. informes, un dels quals amb engalba i poliment extern, de tonalitat negrosa.

* Comuna romana: 1 frag. d'espalla i arrancament de nansa de gran gerra. Pasta dura, fina, amb desgreixants de mica i ceràmica trinxada. Pasta sandvitx; 7 frags. informes (possible tècnica ibèrica tardana).

* Amfora ibèrica: 1 frag. vora i paret; 42 frags. informes.

* Amfora púnica: 3 frags. inf. d'origen eivissenc.
 * Amfora romana: 1 frag. de nansa probable Dressel 1 itàlica; 1 frag. de pivot, procedència itàlica; 3 frags. informes; 3 frags. informes d'amfora bètica; 2 frags. informes d'amfora de pasta laietana.

Altres materials:

* 3 fragments de tègula.
 * 1 fragment informe de ceràmica ibèrica excessivament cuita, pasta un xic grollera.
 * 1 fragment de petxina.

FASES-CRONOLOGIA: El material de Can Alsina data d'època republicana, encara que l'absència de vernís negre no permet afinar molt. Es un conjunt de material clarament ibèric (88 %), amb un important lot de ceràmica a mà, de clara tradició indígena. La presència de tègula i d'amfora romana (Dressel 1) ens marca clarament un moment dins l'ibèric final, ja dins la segona meitat del s. II a.c. com a molt antic. Possiblement alguna de les peces de comuna romana podria ser de tradició local (ibèrica tardana), el que ens marcaria clarament un horitzó de s. I a.C.

ACTUACIONS REALITZADES: Troballes superficials de l'A.E.C.C.

BIBLIOGRAFIA: COLL 1990b.

OBSERVACIONS: Amb molta probabilitat podem relacionar aquesta troballa amb el jaciment de Can Torradeta (nº 9.7) situat al Nord d'aquí, a ben poca distància. Tant cronològicament com per situació espacial sembla existir una clara relació (les úniques restes constructives han estat localitzades a Can Torradeta).

Es també destacable la troballa d'un fragment de ceràmica ibèrica excessivament cuita, de pasta grollera, un índici de producció local de peces ceràmiques ibèriques, potser ja d'època tardana.

VALORACIO: Conjunt de materials que documenten l'existència aquí, o ben a prop (Can Torradeta), d'un nucli d'època ibèrica final. El que és interessant, però, és que aquests materials de Can Alsina, a tan sols 150 m. d'algunes estructures localitzades a Can Torradeta, presenten un conjunt important de ceràmica ibèrica a mà, ceràmica de clara filiació indígena, que no ha estat localitzada a Can Torradeta (tot i la presència de materials ibèrics en aquell punt, el fragment de *signinum* amb ceràmica ibèrica...). D'aquesta manera es reforça bastant la possibilitat de trobar-nos davant un conjunt d'hàbitats (*vicius?*) situats en aquest sector, tots ells d'origen indígena.

*****

Nº ORDRE: 10.1

NOM JACIMENT: Turó Gironella.

MUNICIPI: Cabrils (Orrius-Argentona) (Mapa nº 5).

SITUACIO: En el turó (i al costat, Cal Genís). 447 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: RIBAS (1952 nº 74 i 76, p. 47-48) parla de restes d'un nucli d'habitacions en un lloc de molt pendent. Precisament al costat del turó, a Cal Genís, RIBAS (1952) també va localitzar restes de diverses habitacions, tot molt destruït, amb abundància de ceràmica ibèrica. Ribas (1988 p. 101) descriu aquest tipus d'assentaments com petits nuclis aïllats, sense defensa. En el cas d'aquest conjunt d'habitacions, a més, el Sr. Sobregrau va excavar-hi una sitja amb material ibèric i romà.

DESCRIPCIO MATERIALS: Coneixem a través de RIBAS (1952) que a la sitja va apareixer ceràmica ibèrica, amb campaniana, sigil.lata i comuna romana.

FASES-CRONOLOGIA: Pel material descrit, el jaciment podria ser d'època republicana, però també anterior. El moment final, marcat per la T. Sigil.lata, queda bastant clar.

ACTUACIONS REALITZADES: Excavació de l'any 1931 del Sr. Sobregrau d'una sitja.

BIBLIOGRAFIA: RIBAS 1952, MALUQUER ET ALII 1986, SANMARTI 1986, BURJACHS ET ALII 1987, RIBAS 1988.

OBSERVACIONS: Sembla que el conjunt d'habitacions, per la descripció que en fa Ribas, no estarien a dalt del turó, sinó en el pendent. Sembla també que es tracta d'un únic nucli d'habitacions.

VALORACIO: Tenim massa pocs elements. Podria tractar-se d'un hàbitat ibèric aïllat, com se'n coneixen altres, però també d'un hàbitat d'època republicana, indígena però romanitzat.

*****

Nº ORDRE: 10.2

NOM JACIMENT: Capella de St. Cristòfor / Veïnat del Sant Crist.

MUNICIPI: Cabrils (Mapa nº 4).

SITUACIO: Amplia àrea de troballes entorn una petita elevació entre dues rieres. Es a uns 150 m. al Nord del Camí del Mig. Tocant a l'A-19. 70-60 m.s.n.m.

DESCRIPCIÓ ESTRUCTURES: Conjunt de jaciments molt propers, unificables en un de sol:

- Capella de St. Cristòfor: Capella pre-romànica (s. IX). Sota el paviment aparegueren materials romans (Alt i Baix Imperial -fins la Clara D-), però no eren *in situ*, no hi havien estrats romans.

- Can Amat: A uns 50 m. a l'Est de la capella, aparegueren restes d'habitacions romanes. Consistien en parets que determinen, almenys, onze habitacions, col·locades en tres rengleres seguides (fig. 14.1). Tres d'elles estan pavimentades d'*opus signinum*. Una quarta tenia *hipocaustum*. També hi havia un petit dipòsit. A l'habitació del costat de la del hipocaust s'observa l'existència d'unes estructures d'una habitació anterior, d'unes parets que corren en el mateix sentit, quasi N.-S. i E.-O. Per tant com a mínim l'assentament va tenir dues fases, la segona de les quals va disfrutar d'un hipocauste. En una altra feixa veïna van apareixer cinc sepultures de tègula i un dipòsit de planta rectangular (2.75 m. x 1.75 m. x 0.45 m.), recobert d'*opus signinum*. (PREVOSTI 1981a p. 155-57).

- Veïnat de Sant Crist (Can Carbonell): Aquí l'A-19 va destruir diverses estructures:

* En primer lloc una petita necròpolis de 6 tombes de tègules.

* Posteriorment un forn que aflorava en un marge (a uns 22 m. de la *villa* en direcció NE), amb els seus escombralls (abundants trossos d'àmfores i ceràmiques romanes comunes, algunes amb la marca PTE, i també escombreres medievals). En època posterior a la romana, segons Ribas, el forn va ser reformat i engrandit, passant a tenir forma rectangular, de 4.20 m. d'ample. Estava cobert per dues voltes de mig punt reforçades per una tercera volta que se superposava a les dues petites. Les dues voltes de mig punt dividien l'ambient intern del forn en dues galeries de 1.25 m. d'amplada (fig. 14.2). És possible que la factura final del forn fos medieval, però sembla que una part (almenys les galeries de mig punt) fossin obra romana (PREVOSTI 1981a p. 158-59).

Entre les restes d'àmfora trobades -entre les quals es conserva actualment un pivot amb defectes de coccio i pasta típicament laietana- n'hi havia amb la marca PTE i OA (però potser la primera seria en realitat PLIE o PLTE (MIRO 1988 p. 37)). Pel que fa al tipus produït, PASCUAL (1977 n.º 116-117 p. 64) considera que eren Dressel-Pascual 1. Aquesta marca PTE, però, també ha estat trobada sobre Dressel 2/4 (MIRO 1985 p. 233). Caldrà identificar ben bé quin era aquest envàs, però de qualsevol manera sembla que es tracta de tipus típics de la Laietania.

* Finalment foren localitzades les restes d'una possible *villa*. Es tracta d'un conjunt de com a mínim 16 habitacions (fig. 14.3), que foren destruïdes. El conjunt d'habitacions està tallat per un mur que corre en sentit S.O- N.E., més gruixut que els altres, i que per tant cal suposar que és posterior. Les habitacions de la 1 a la 7 eren arrasades arran de paviment, els quals eren tots d'*opus signinum* de bona qualitat. Les cambres 9 a 11 estaven arrasades fins els fonaments. L'habitació 4 fou reformada en època tardana. L'habitació 8 era un pati, per on corria una conducció en direcció l'habitació 15 (termes?). L'habitació 17 era pavimentada amb *opus sectile* (pissarra i marbre blanc). Sembla que de l'habitació 12 fins la 19 estariem en presència de la part residencial, amb unes possibles termes o construccions més luxoses (exedra a l'habitació 15, paviment luxós a la 17, parets pintades a l'habitació 18, etc.). L'habitació 14 donava a l'exterior a través d'un pòrtic de quatre columnes de pedra de granit.

A uns 60 m. al S - S.O., aparegueren altres restes de murs i restes d'un paviment de *signinum*, i, enmig, més restes de parets i una conducció d'aigua en direcció a Can Amat, que deuen pertanyer al mateix conjunt. Segons la interpretació de M. Prevosti d'aquest conjunt de dades (PREVOSTI 1981a p.161-63), estem davant d'una *villa* estructurada entorn un pati central, que en època Baix Imperial va veure reduïda la seva superfície.

DESCRIPCIO MATERIALS: Els materials que es conserven, i que aquí presento, són els pertanyents a aquesta darrera estructura, la del veïnat de Sant Crist, en concret a l'estructura de la *villa* (PREVOSTI 1981a p. 163-171):

Ceràmica fina:

- * Campaniana A: 2 frags. informes (1% cer. fina).
- * Campaniana B: 1 frag. F. Lamb. 1; 1 frag. fons; 1 frag. informe (1.4 % cer. fina).
- * T.S. Aretina: 3 frags. F. Goud. 27 i 28 (1.4 % cer. fina).
- * T.S. Sud-gal·lica (65.9 % cer. fina), T.S. Hispànica (2.9 % cer. fina), T.S. Clara A (23.1 % cer. fina), T.S. Clara C (2.4 % cer. fina), T.S. Lucente (2 % cer. fina). (TOTAL CERAMICA FINA: 208 frags.).

Ceràmica comuna:

- * Comuna ibèrica: 1 frag. vora d'olla de tradició ibèrica.
- * Grisa emporitana: 2 frags. gerretes bitroncocòniques.
- * Parets fines: 1 frag. closca d'ou; documentades formes V. 31, V. 35, V. 34, V. 27.
- * Comuna romana: Documentades les formes V. 1 (12 vores), V. 16, V. 32, V. 17.
- * Amfora romana: 1 piu d'amfora amb la marca PTE.

Altres materials:

- * Restes de tègules, *imbrices*, *dolia*.
- * Peces de ceràmica d'un quart de cercle, per fer columnes.
- * Part d'un molí de lava en forma de plat.
- * Restes de fundició de bronze, de plom, de ferro i de vidre.
- * 2 pesos de teler amb decoració d'aspes al damunt (diversos *pondera* amb aquesta decoració d'aspes al damunt, procedents de jaciments ibèrics i republicans del Vallès Oriental, han estat interpretats per M. I Panosa com *pondera* ibèrics, amb el grafit ibèric "X", signe "TA (DA)", (PANOSA 1987 p.76-84, peces n° 3, 4, 29 i 33)).
- * 1 frag. de placa de marbre, amb petita inscripció.

Per completar aquest recull dels materials del jaciment, cal recollir també dues notícies que ens donen informació dels nivells més antics. El 1948 un autor anònim (recollit a PREVOSTI 1981a p.155) comenta que "cal apreciar la considerable quantitat de ceràmica ibèrica i campaniana que es troba escampada en la superfície d'aquest conjunt de terres que formen el pintoresc veïnat de Sant Crist". Posteriorment, és el mateix arqueòleg que va excavar el jaciment, M. Ribas, qui comenta: "Hi ha ceràmica idèntica a la de l'última època del poblament ibèric de Burriac i campaniana del mateix temps que indica l'antiguitat de la fundació de la vil.la. Ceràmica negra, brillant, que també la trobem al poblament ibèric i en altres vil.les romanes que segons sembla tingué una llarga durada." (recollit per PREVOSTI 1981a p. 163). En l'última publicació de l'autor (RIBAS 1988 p.220) torna a referir-s'hi, datant el jaciment en el s. I a.C. i recordant "la molta ceràmica de peces de fabricació indígena barrejada amb la campaniana, de la qual en trobarem dos "pyxis" incompletes, una tassa i diversos fragments de pàteres". Per tant, hem de suposar que hi havia un important conjunt de material ibèric (molt poc reflexat entre el material conservat), que testimonia de nou un clar horitzó republicà-ibèric final en els nivells inferiors d'algunes *villae* romanes de la comarca.

FASES-CRONOLOGIA: Per les referències dels estudiosos del jaciment en el moment de la destrucció, i pel material conservat, hem de datar el nucli del veïnat del St. Crist en època republicana, potser en els inicis del s. I a.C. (2 frags. informes Campaniana A, Campaniana B, grisa emporitana, ceràmica ibèrica, etc..).

Pel que fa a les altres estructures, no coneixem dades per remontar-les a l'època republicana (encara que es possible que formin part del mateix nucli). Potser el forn podrà, quan es conegui millor la seva producció, oferir una cronologia més ajustada.

El moment final de tot el jaciment no és clar, pervivint algunes estructures clarament fins època medieval.

ACTUACIONS REALITZADES: Troballes fortuïtes ja d'antic. El 1953 s'excavà la capella. La major part de les restes fou posada al descobert i destruïda al construir-se l'autopista A-19, a finals dels anys 60. Es recollí el màxim d'informació possible.

BIBLIOGRAFIA: PREVOSTI 1981a, MIRO 1985, BURJACHS ET ALII 1987, MIRO 1988.

OBSERVACIONS: L'àrea que afecta el jaciment és veritablement gran. Això ha portat a Prevosti a qualificar el jaciment com a *vicus*. Les estructures de Can Amat i les de Sant Crist presenten la mateixa orientació, el que permet pensar formen part del mateix conjunt. De tota manera, no és clara la superfície ocupada per l'assentament en el període republicà (del qual, propiament, no coneixem cap estructura).

VALORACIO: Jaciment que en època Imperial té un gran desenvolupament, i que podem qualificar de *villa* relativament luxosa. En època republicana, però, no sabem quines eren les seves estructures. Possiblement el forn ja existia, i associat a ell coneixem altres dades (materials paral·lelitzables als d'altres assentaments ibèrics romanitzats, amb algun grafit ibèric), però no coneixem les estructures d'habitació i producció.

*****

NO ORDRE: 10.3

NOM JACIMENT: Prop de Cal Abril.

MUNICIPI: Cabrils (Mapa nº 4).

SITUACIO: Entorn de la riera d'en Grau, al Nord de Cabrils, tocant a la urbanització "la Llobera", sota el creuament dels "Quatre camins". El jaciment està situat prop de Ca l'Abril - Ca l'Irene (i no tant de Cal Xinxà, com és recull a la bibliografia). 285-240 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: A prop de Cal Abril (no massa lluny de Can Xinxà), ha aparegut un forn de planta circular, tallat en un marge (que es conserva), i Ribas també hi cita la troballa d'un *lacus* - decorat amb estuc blanc i negre (fig. 15.1) - (BURJACHS ET ALII 1987). El forn de planta circular mesura 2.25 m. de diàmetre intern i té unes parets d'un gruix variable entre els 18 i 25 cm. S'hi veu el començament d'una canal de 0.50 m. d'ample que

surt enfora (fig. 15.2). Pot ser el mateix forn que Ribas descriu.

D'aquestes estructures, Ribas en feu un croquis (fig. 15.3) (reproduït per PREVOSTI 1981a fig. 44) on apareixen les estructures de Cal Xinxà-Ca l'Abril i les de les "Feixes de l'Arlot" (jaciment nº 10.4). A partir del croquis, i en realitzar la carta arqueològica, s'ha constatat que hi ha algunes contradiccions en el treball de Ribas, però tot i amb això els dos punts d'interès arqueològic s'han confirmat (Ribas repeteix als dos jaciments el mateix forn).

- En el curs d'elaboració de la Carta Arqueològica, en un punt proper a Ca l'Abril (en el lloc anomenat "Els Garrofers", i "els Ametllers d'En Gras", foren localitzats diversos materials superficials (BURJACHS ET ALII 1987).

DESCRIPCIO MATERIALS: El material recuperat a la zona de Can Xinxà correspon a material Alt-Imperial (T.S.Sud-gàl·lica, T.S Hispànica, T.S. Clara A). També entorn del forn, però, Ribas (que confón l'indret on està el forn) recull ceràmica. Es tracta de "molta ceràmica feta a torn, de diferents formes, essent tota força grollera" (PREVOSTI 1981a p. 146). Aquesta descripció de la ceràmica, grollera a torn, recorda la ceràmica de tècnica ibèrica tardana.

- A la zona de "Els Garrofers" i "els Ametllers d'En Gras" s'hi recollí: ceràmica ibèrica (a mà i a torn), comuna romana, T.S. Sud-Gàl·lica, Tègula, ímbrex, dolia i àmfora romana.

Cal tenir en compte també la proximitat d'aquest jaciment al de les "Feixes de l'Arlot" (nº 10.4), amb material republicà.

FASES-CRONOLOGIA: No hi ha prou dades per determinar-ho. Sembla clara l'existència d'un nivell Alt-Imperial, però la presència d'un forn amb produccions de caire bastant groller, troballes properes de material ibèric clar (ceràmica a mà), i la proximitat d'un jaciment amb materials republicans permet pensar en un origen anterior.

ACTUACIONS REALITZADES: Troballes fortuïtes, amb recollida del material, ja des dels anys 30. Prospecció del lloc l'any 1987.

BIBLIOGRAFIA: RIBAS 1952, PREVOSTI 1981a, BURJACHS ET ALII 1987.

OBSERVACIONS: El forn que RIBAS (1952) i PREVOSTI (1981a) situen a les Feixes de l'Arlot, ha estat retrobat en el transcurs de realització de la carta arqueològica

de la comarca, i és troba prop de Cal Abril. El problema és que a la bibliografia el forn s'havia repetit dues vegades, però n'és un de sol (vegeu fitxa nº 10.4).

Prop d'aquest jaciment, Ribas dibuixa en el seu croquis una habitació ibèrica i sitja (fig. 17.3), que possiblement correspon a les restes trobades al jaciment "Poblat a 200 m. del cementiri" (nº 10.7). Si no es tractés d'aquest jaciment, seria un jaciment desconegut fins el moment.

VALORACIO: Podria tractar-se d'un forn que funciona en el moment republicà (produint ceràmica de tècnica tardana?), però no en tenim prou dades per afirmar-ho. Cal valorar el jaciment, però, com un indret amb una possible ocupació a l'època republicana (especialment si tenim en compte la seva relativa proximitat al jaciment nº 10.4, Feixes de l'Arlot).

*****

Nº ORDRE: 10.4

NOM JACIMENT: Feixes de l'Arlot.

MUNICIPI: Cabrils (Mapa nº 4).

SITUACIO: Al Nord de Cabrils, sobre Can Dalmau, actuals terrenys de la Mutua Metal·lúrgica. 275-240 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: Actualment s'hi veuen materials superficials, sense estructures. En els marges actualment encara s'hi troben fragments de tègules i àmfores (BURJACHS ET ALII 1987). Aquí Ribas hi cita enterraments de tègules però també la troballa d'un conjunt de ceràmica ibèrica barrejada amb ceràmica romana republicana (PREVOSTI 1981a p.146).

DESCRIPCIO MATERIALS: D'aquest jaciment coneixem la descripció que en feu M. Ribas quan el localitzà, on inclou però la presència d'un forn (circular, de diàmetre intern de 2.25 m., on s'hi veu el començament d'una canal (PREVOSTI 1981a p. 146)), que en realitat correspon al forn de Prop de Cal Abril (nº 10.3) (la descripció que dona Ribas d'aquest forn, i el croquis del forn de prop de Cal Abril-Can Xinxà (fig. 17.2) són coincidents). Tot i aquest problema, sembla que M. Ribas va trobar en aquest punt "ceràmica ibèrica barrejada amb romana republicana. Tot aquest indret és ric per l'abundància" (PREVOSTI 1981a p. 146).

FASES-CRONOLOGIA: Horitzó republicà, sense poder-se especificar més.

ACTUACIONS REALITZADES: Estudis de M. Ribas. El 1987 s'hi efectuaren prospeccions superficials en el curs de realització de la Carta Arqueològica.

BIBLIOGRAFIA: PREVOSTI 1981a, BURJACHS ET ALII 1987.

OBSERVACIONS: Cal dir que aquest jaciment i l'anterior (nqs. 10.3 i 10.4) presenten greus problemes d'interpretació. Això ha fet que els arqueòlegs encarregats de la Carta Arqueològica preferissin unificar els dos jaciments en un de sol, donat els problemes que existien per identificar clarament les estructures d'un i altre jaciment (fins i tot fou difícil la seva concreta ubicació).

De tota manera, la localització en el curs de la prospecció de dos indrets amb material arqueològic, així com de les restes del forn encara en part conservades, han permès identificar els dos jaciments.

VALORACIO: Materials superficials, sense estructures (excepte els possibles enterraments en tègula), però que ens testimonien l'existència a l'indret d'algun tipus d'assentament d'època ibèrica final.

*****

Nº ORDRE: 10.5

NOM JACIMENT: La llobatera (La Pedrera, les Vinyes).

MUNICIPI: Cabrils (Mapa nº 4).

SITUACIO: Vessant esquerra de la riera de Cabrils. 230 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: Necròpolis amb enterrament en tègula i àmfora (uns 30 individus). El 1938, però, es trobaren diversos sepulcres d'incineració amb urnes i sitges (PREVOSTI 1981a p. 149).

DESCRIPCIO MATERIALS: Ribas (l'única font per aquest jaciment), descriu els materials trobats sense distingir de quin tipus de tombes procedeix. RIBAS (1975 p. 68) descriu que "aparegueren nombrosos enterraments que estaven agrupats, coberts d'unes terres on abundava la ceràmica romana d'època republicana, la feta a mà i la ibèrica, amb menys quantitat la campaniana;". En el seu arxiu personal torna a citar els materials trobats: "urnes cineràries, llantietes, ceràmica republicana, ibèrica, campaniana, romana imperial, i àmfora, així com vidres, trossos de plom i ferro, monedes romanes i agulles d'os (PREVOSTI 1981a p. 149).

FASES-CRONOLOGIA: Com a mínim la necròpolis té un clar nivell republicà. Té també una fase Alt-Imperial.

ACTUACIONS REALITZADES: Troballa fortuïta en fer-se la cantera.

BIBLIOGRAFIA: RIBAS 1975, PREVOSTI 1981a, BURJACHS ET ALII 1987.

OBSERVACIONS: Segons els autors de la carta, PREVOSTI (1981a p. 149) situa malament el jaciment. Ribas parla clarament d'una cantera, i aquesta està més amunt d'on M. Prevosti el situa. Els autors de la carta trobaren, en el camí d'accés de la pedrera, el lloc de les troballes, encara amb material superficial ben visible (tègula i àmfora) (BURJACHS ET ALII 1987).

VALORACIO: Els indicis que coneixem, amb enterraments en urna cinerària en sitja, ens porten a pensar en un ritual indígena, ibèric. La presència de material romà republicà (ceràmica Campaniana, de la que no coneixem cap dada) pot fer-nos pensar en una cronologia dins el moment republicà, encara que això no és del tot segur. La continuïtat de la necròpolis en època Alt-Imperial també ha de ser un fet a tenir en compte.

*****

Nº ORDRE: 10.6

NOM JACIMENT: Camí del Cementiri.

MUNICIPI: Cabrils (Mapa nº 4).

SITUACIO: Vessant esquerra de la riera de Cabrils, a la mateixa carena on es troba el cementiri, entre aquest i l'indret anomenat "el Castell". 175 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: Ja d'antic es citen en aquest lloc restes ibèriques (anys 30). Posteriorment RIBAS (1952 Nº 29) hi troba restes de parets i paviment d'*opus signinum*, cobert d'un gruix de terra d'uns quatre pams. Prop d'aquest lloc el Sr. Sobregrau va excavar-hi una sitja plena de runa ibèrica (PREVOSTI 1981a p. 151).

DESCRIPCIO MATERIALS: A la zona de les restes constructives s'hi va trobar ceràmica "romana i ibèrica i campaniana en superfície" (arxiu Ribas). A la sitja, plena de "runa ibèrica", s'hi va trobar "uns 38 fragments a torn, 16 fets a mà, entre ells 6 tenen cordó en relleu i altres 8 de campanians, una fusaiola, un pes i una destal de basalt" (PREVOSTI 1981a p. 151).

FASES-CRONOLOGIA: Datable dins el període republicà-ibèric final, sense més precisions.

ACTUACIONS REALITZADES: Troballes superficials antigues (ja des dels anys 30). El Sr. Sobregrau hi buidà una sitja.

BIBLIOGRAFIA: RIBAS 1952, PREVOSTI 1981a, BURJACHS ET ALII 1987.

OBSERVACIONS: Cal reconèixer que coneixem un ampli grup de sitges, excavades antigament, en aquesta zona de Cabrils, i no sempre podem estar segurs de la seva perfecta identificació i localització.

VALORACIO: Assentament romà (paviment en *signinum*), possiblement republicà, que té molt a prop seu una sitja d'època ibèrica final, ja dins el món de la romanització (però amb materials clarament de tradició indígena -ceràmica a mà, fusaiola, etc.-). Encara que no podem assegurar la relació directa entre les dues estructures, coneixem altres casos on la relació és més evident.

*****

Nº ORDRE: 10.7

NOM JACIMENT: Poblat a 200 m. del cementiri.

MUNICIPI: Cabrils (Mapa nº 4).

SITUACIO: En un promontori natural, uns 200 m. al Nord del cementiri, per on passava l'antic camí d'Argentona. 210 m.s.n.m.

DESCRIPCIO ESTRUCTURES: En aquest indret es cita l'existència d'un poblat ibèric. RIBAS (1952 nº 69 p. 47) ens diu que s'havien descobert diverses habitacions i part de la muralla, quan el 1931 el Sr. Sobregrau hi va excavar tres sitges.

D'aquestes habitacions i de la possible muralla se'n sap ben poca cosa.

De tota manera, posteriorment J. Sanmartí (SANMARTI 1986 p. 650) va prospectar el lloc, localitzant un gran mur que considerava molt probable fos d'època ibèrica (possiblement el vist antigament per Ribas). També el Dr. Sanmartí va localitzar les restes d'una altra estructura exhumada recentment en eixamplar-se el camí adjacent (i que han estat recentment excavades per M. Ruiz). En tot aquest indret, s'hi troba un gran escampall de ceràmiques, amb predomini de l'àmfora ibèrica de boca plana, per bé que també s'ha trobat algun fragment de Campaniana B, àmfora Itàlica i T.S. Hipànica (SANMARTI 1986 p. 650).

Pel que fa a les sitges, aquestes aparegueren entre el grup d'habitacions ibèriques. Sembla que dues

eren d'enterrament. En dues d'elles al fons s'hi va trobar l'urna cinerària amb cendres i diversos vasos ibèrics sencers, fets a mà i llisos. La tercera feia 1.80 m. de profunditat, 1 m. de diàmetre a la boca, i 1.35 m. de diàmetre a la part profunda, la més ampla (PREVOSTI 1981a p. 152). Cal pensar per tant que era una sitja més aviat troncocònica, no tant globular.

- L'Abril de 1992 Montserrat Ruiz ha efectuat una petita excavació de salvament a l'indret (RUIZ 1992). S'ha documentat l'existència d'un mur localitzat en eixamplar-se el camí d'Argentona per una urbanitzadora.

El mur, bastant irregular, feia 3'5 m. de llargada, orientat NE-SO, una amplada màxima d'1 metre i mínima de 50 cm. El mur deu la seva irregularitat al fet que segueix el perfil del sauló, en el qual es recolza i finalitza en el seu extrem NE. L'aparell del mur és de pedres de tamany irregular, unides per pedres més petites i fang.

L'excavació documentà per la part interior l'estrat d'abandó i d'ensorriment, així com una resta de paviment. Sembla que el mur estaria relacionat amb un altre mur que es veu ben a prop. Aquests murs formarien part d'un hàbitat que estaria orientat cap on hi ha actualment el Camí d'Argentona (i possiblement també antigament). Sembla que també s'ha localitzat al lloc una sitja.

El material aparegut a l'excavació (en estudi) consisteix en ceràmica Campaniana A, Campaniana B, ceràmica ibèrica de diferents tipus, fragments de tègula i de dòlia, el que permet datar aquest mur en època ibèrica tardana. S'ha trobat també una figureta femenina en terracota.

- Encara més recentment s'ha efectuat una nova intervenció arqueològica en aquest jaciment (D. Farell-M. Ruiz, comunicació personal). El material d'aquesta intervenció lògicament encara està en estudi, però tot i això podem donar algunes dades ben interessants. S'han excavat les restes d'unes estructures que pertanyen a una segona fase d'ocupació de l'hàbitat (en concret diversos murs, bastant arrassats). Aquestes estructures presenten una amortització amb gran quantitat de tègules. El material que predomina és la ceràmica Sigil.lata, amb T.S. Aretina, T.S.Sud-Gàl.lica i T.S. Hispànica, el material més tardà trobat. No s'han identificat restes de paviments (per exemple no hi ha restes de *signinum*).

A la vista dels resultats provisionals de les excavacions, segons M. Ruiz (comunicació personal) aquest assentament tindria una primera fase que correspondria a unes clares estructures de l'ibèric final (sitja, murs de pedra lligada amb fang,